

Βγάλτο από μέσα σου!

Αχαλίνωτη θλίψη και η φιλοσοφία των συναισθημάτων του Κικέρωνα

#1: Naja Marie Aidt, *har døden taget noget fra dig så giv det tilbage (if death has taken something from you give it back)*, σ. 42

ΣΥΧΝΑ ΔΕΝ ΒΓΑΙΝΩ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΟΛΟΚΛΗΡΕΣ ΜΕΡΕΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΩ ΤΟΝ ΗΛΙΟ ΝΑ ΑΝΑΤΕΛΕΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΩ ΤΟΝ ΗΛΙΟ ΝΑ ΔΥΕΙ ΚΑΘΟΜΑΙ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ ΔΕΝ ΔΙΑΒΑΖΩ ΔΕΝ ΓΡΑΦΩ ΔΕΝ ΑΚΟΥΩ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ ΜΕ ΠΕΡΙΦΡΟΝΗΣΗ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΠΟΥ ΓΡΑΦΟΥΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΠΟΥ ΚΑΝΟΥΝ ΤΟΥΣ ΣΠΟΥΔΑΙΟΥΣ ΜΕ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΖΩΓΡΑΦΙΖΟΥΝ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΠΕΡΠΑΤΑ ΔΙΠΛΑ ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ ΜΕ ΟΜΟΡΦΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΓΑΜΗΜΕΝΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΤΗΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΤΟΙΧΟΣ ΠΟΥ ΜΕ ΚΑΝΕΙ ΕΞΑΛΛΟ Η ΘΛΙΨΗ ΜΟΥ ΜΕ ΚΑΝΕΙ ΕΞΑΛΛΟ ΜΕ ΜΙΣΟΣ ΕΙΜΑΙ ΕΞΑΛΛΟΣ ΠΟΥ ΕΙΜΑΙ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΟΣ ΣΤΗ ΘΛΙΨΗ ΜΟΥ ΜΙΣΩ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΜΙΣΩ Ο,ΤΙ ΕΧΩ ΓΡΑΨΕΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΣΥΧΝΑ ΔΕΝ ΒΓΑΙΝΩ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΓΙΑ ΜΕΡΕΣ ΚΑΘΟΜΑΙ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ ΚΑΘΟΜΑΙ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ ΔΕΝ ΔΙΑΒΑΖΩ ΔΕΝ ΓΡΑΦΩ ΔΕΝ ΑΚΟΥΩ ΜΟΥΣΙΚΗ

#2: Κικέρων, *Τουσκουλανές διατριβές*, 3.76 (μτφ. Ό. Παπακώστα)

Μερικοί πιστεύουν ότι το μοναδικό καθήκον του παρηγορητή είναι να δείξει ότι δεν υφίσταται καμία συμφορά, όπως υποστηρίζει ο Κλεάνθης. Άλλοι πάλι, όπως, για παράδειγμα, οι Περιπατητικοί, λένε ότι αρκεί να δείξει πως η συμφορά δεν είναι μεγάλη. Κάποιοι προσπαθούν να αποσπάσουν την προσοχή του πενθούντος από τα δυσάρεστα και να τη στρέψουν στα ευχάριστα, όπως κάνει ο Επίκουρος. Άλλοι, όπως οι Κυρηναϊκοί, θεωρούν ότι αρκεί να δείξει πως ό,τι συνέβη ήταν αναμενόμενο. Ο Χρύσιππος, από την άλλη, θεωρεί ότι το σημαντικότερο είναι να βγάλει κανείς από το μυαλό του ανθρώπου που πενθεί την ιδέα που λέγαμε πριν, ότι δηλαδή το πένθος του είναι δίκαιο και επιβεβλημένο. Ορισμένοι συνδυάζουν όλα αυτά τα είδη παραμυθίας -γιατί κάθε άνθρωπος επηρεάζεται κι από διαφορετικό-, όπως έκανα κι εγώ στον *Παραμυθητικό* μου, όπου τα συμπεριέλαβα όλα σε μια απεγνωσμένη προσπάθεια να παρηγορήσω τον εαυτό μου· διότι ήταν τόσο βαριά η ψυχή μου, που ήμουν διατεθειμένος να δοκιμάσω όλες τις θεραπείες.

#3α: Κικέρων, Τουσκουλανές διατριβές, 3.79 (μτφ. Ό. Παπακώστα)

Η παρηγοριά που προσφέρει ο Χρύσιππος είναι, θεωρητικά, η πιο αξιόπιστη, αλλά, όταν ο άλλος υποφέρει, δύσκολα φέρνει αποτέλεσμα. Δεν είναι εύκολη υπόθεση να αποδείξεις σε κάποιον που πενθεί ότι πενθεί από δική του επιλογή και επειδή πιστεύει πως αυτό είναι το καθήκον του.

#3β: Κικέρων, Τουσκουλανές διατριβές, 4.63 (μτφ. Ό. Παπακώστα)

Αλλά τους τρόπους με τους οποίους καταπραΰνεται η λύπη τούς έχω ήδη εξετάσει και στη χθεσινή μας συζήτηση και στον *Παραμυθητικό* μου, τον οποίο έγραψα βυθισμένος στη θλίψη και το πένθος – γιατί εγώ, βλέπεις, δεν ήμουν σοφός. Έκανα αυτό που απαγορεύει ο Χρύσιππος: προσπάθησα να γιατρέψω το τραύμα της ψυχής μου, όσο αυτό ήταν ακόμη νωπό. Δοκίμασα να πάω ενάντια στη φύση, πιστεύοντας ότι η δύναμη του πόνου θα υποχωρούσε μπροστά στη δύναμη του φαρμάκου.

#4: Cicero, Τουσκουλανές διατριβές, 3.35 (μτφ. Ό. Παπακώστα)

Όσο για την «επαναφορά» που μας συστήνει ο Επίκουρος όταν μας ζητάει να εγκαταλείψουμε τη σκέψη των μελλοντικών δεινών, περιττό να πω οτιδήποτε. Όταν μας καταπιέζουν σε καταστάσεις που θεωρούμε κακές, δεν είναι στο χέρι μας ούτε να υποκριθούμε ούτε να ξεχάσουμε. Μας κομματιάζουν την ψυχή, μας πνίγουν, μας κεντούν, μας καίνε, μας κόβουν την ανάσα – κι εσύ, Επίκουρε, μου λες να «ξεχάσω»; Αυτό είναι αντίθετο στη φύση! Το λες αυτό εσύ, ο οποίος θες να μας αφαιρέσεις δια της βίας τη μοναδική βοήθεια που μας έδωσε η φύση για τον παρατεταμένο πόνο; Διότι υπάρχει ένα πραγματικά σπουδαίο φάρμακο, ο χρόνος – κι ας αργεί κάπως να δράσει.

Βιβλιογραφία:

- Baltussen, H. 2009. "A Grief Observed: Cicero on Remembering Tullia." *Mortality* 14, 355–69.
- . 2013b. "Cicero's *Consolatio ad se*: Character, Purpose and Impact of a Curious Treatise." in H. Baltussen (ed.), *Greek and Roman Consolations: Eight Studies of a Tradition and its Afterlife*. Edited by. Swansea: The Classical Press of Wales, 67–91.
- Erskine, A. 1997. "Cicero and the Expression of Grief." in C. Gill and S. Morton Braund, *The Passions in Roman Thought and Literature*. Cambridge: Cambridge University Press, 36–47.
- Evans, K. M. 2007. "'Interrupted by Fits of Weeping': Cicero's Major Depressive Disorder and the Death of Tullia." *HistPsychiatry* 18, 81–102.
- Hope, V. 2017. "Living Without the Dead: Finding Solace in Ancient Rome." In F. Tappenden and C. Daniel-Hughes (eds.) *Coming Back to Life: The Permeability of Past and Present, Mortality and Immortality, Death and Life in the Ancient Mediterranean*, McGill University Library, 39–70.